

СЕКЦІЯ 2 СПЕЦІАЛЬНІ ТА ГАЛУЗЕВІ СОЦІОЛОГІЇ

ЕКОНОМІЧНА АКТИВНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

ECONOMIC ACTIVITY OF THE POPULATION OF LUHANSK REGION: GENDER ASPECT

У статті аналізується гендерний аспект економічної активності населення Луганської області у 2015–2018 роках. Показано, що гендерне співвідношення економічно активного населення України має досить нестабільну динаміку. У Луганській області це питання потребує посиленої уваги через демографічні та соціальні зміни. Аналіз статистичних даних гендерного співвідношення й останніх досліджень із цієї теми проведені з метою: виявлення проблем гендерного співвідношення на ринку праці Луганської області, визначення їхніх причин, пошуку методів їх вирішення. У процесі дослідження було виявлено, що загальна кількість працюючих жінок у Луганській області на 10% нижча від кількості працюючих чоловіків. Зайнятість на посадах районних, міських, сільських, селищних рад і об'єднаних територіальних громад станом на 2018 рік демонструє майже рівне співвідношення чоловіків і жінок (46 і 54% відповідно). Проте пост голови ради, сільської, селищної, районної, міської, обіймають переважно чоловіки – 71%, жінки – 29% (125 та 50 осіб відповідно). Аналогічна модель зайнятості жінок і чоловіків (вищі посади обіймають лише чоловіки) простежується навіть у тих організаціях, у яких кількість жінок переважає. Лише у громадських радах більшість посад обіймають жінки, як на керівному, так і на виконавчому рівнях, що може бути пов'язано із прагненням жінок вплинути на соціально-політичне життя регіону. Висновком даної роботи є те, що бажаної гендерної рівності економічно активного населення Луганської області за останні роки не виявлено. Висвітлені проблеми з вертикальною мобільністю жінок, що потребують уваги з боку політиків і вчених, запропоновані варіанти заходів для покращення ситуації (підтримка жінок у їхній політичній і економічній діяльності, боротьба з гендерними стереотипами, розвиток умов для можливості комфортного поєднання праці й особистого, сімейного життя).

Ключові слова: гендер, професійна сегрегація, ринок праці, економічно активне населення, трудова дискримінація.

The article analyzes the gender aspect of economic activity of the population of Luhansk region in 2015–2018. Shown, that the gender ratio of the economically active population of Ukraine has a rather unstable dynamic. In Luhansk oblast, this issue needs more attention due to demographic and social changes in these areas. Analysis of gender statistics and recent research on this topic were conducted in order to: identify problems of gender relations in the labor market of Luhansk region, identify their causes, find methods to solve them. The study found that the total number of working women in Luhansk region is 10% lower than the number of working men. Employment in district, city, village, settlement councils and united territorial communities, as of 2018, shows an almost equal ratio of men and women (46 and 54%, respectively). However, the post of chairman of the council (rural, settlement, district, city) is held mainly by men – 71%, women – 29% (125 and 50 people, respectively). A similar pattern of employment of women and men (higher positions are held only by men) can be traced even in those organizations in which the number of women predominates. Only in community councils the most positions hold women, both at the management and executive levels, which may be related to the desire of women to influence the socio-political life of the region. The conclusion of this work is that the desired gender equality of the economically active population of Luhansk region in recent years has not been identified. Problems with vertical mobility of women are highlighted, it need of attention from politicians and scientists options. Measures to improve the situation are proposed (support for women in their political and economic activities, combating gender stereotypes, development of conditions for comfortable combination work and personal, family life).

Key words: gender, occupational segregation, labor market, economically active population, labor discrimination.

УДК 331.5:305 (477.61)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.30.2>

Котеленець К.М.
к.соціол.н.,
доцент кафедри філософії та соціології
ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»

Хобта С.В.
к.соціол.н.,
доцент кафедри філософії та соціології
ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»

Сімонова І.А.
здобувачка освіти
ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»

Постановка проблеми. В умовах активних демографічних змін у Луганській області і в Україні загалом необхідна підвищена увага до соціально-економічних тенденцій, які впливають на рівень можливостей жінок і чоловіків у сфері кар'єрного зросту. Якщо для представників окремої групи шлях до самореалізації буде обмежений, це може призвести до соціальної нестабільності в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З погляду економічної соціології проблему вивчали Є.І. Суїменко («Економічна соціологія»), Ю.В. Веселов, Е.В. Капусткіна («Економічна соціологія: теорія та історія»), С.В. Мочерний («Економічна енциклопедія»), особливості ринку праці описали А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко («Економіка праці та соціально-трудова відносини»),

М.А. Костенко («Соціалізація ринку праці в новій економіці»), питання ґендеру освітили такі науковці, як: І.Р. Чикалова, Є.І. Янчук («ґендер»), Т.М. Мельник («ґендер як наука та навчальна дисципліна»), В.В. Близнюк («ґендерні відносини в економічній сфері»). Регіональні особливості східних областей з погляду ґендерного аспекту економічної поведінки комплексно не висвітлено.

У фокусі роботи – аналіз ґендерного аспекту економічної поведінки економічно активного населення Луганської області.

ґендерний склад ринку праці є одним із найважливіших чинників гармонійного устрою суспільства, оскільки в ньому відображається поєднання економічних чинників із соціальною проблемою рівності жінок і чоловіків. Ринку праці регулює соціально-трудова відносина, які виникають щодо способів залучення індивідуальної праці у процес виробництва, способів координації, використання праці та способів її оцінки, у які вступають працівники, надаючи трудові послуги, і підприємці, купуючи та використовуючи їх [4, с. 12]. Наявність дисбалансу в цій сфері може бути як результатом уже наявних соціальних проблем, так і причиною виникнення побічних негативних результатів.

Поняття ґендеру охоплює великий спектр характеристик, залежно від яких і формується шаблон ставлення до представників певної соціально-демографічної групи. Т.М. Мельник зазначає: «<...> ґендер – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями у процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їхньої статі» [5, с. 11]. Стереотипне ставлення до людини залежно від її ґендеру породжує професійну сегрегацію. Професійна сегрегація за ознакою статі – це стійка тенденція опанування людьми, чоловіками й жінками, різних професій, посадових позицій і видів діяльності, залежно від їхньої статі [1, с. 339]. Однією із ключових проблем у ґендерній соціології є трудова дискримінація, яка проявляється в упередженому ставленні до працівників різних статей з однаковими професійними здібностями. Хоча сучасне законодавство регулює цю проблему, наділяє жінок і чоловіків формально рівними правами, зокрема і в економічній сфері: Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», а також статті Конституції України закріплюють рівність чоловіків і жінок на законодавчому рівні, забороняють дискримінацію за ґендерною ознакою, усе ж таки статистичний аналіз

демонструє зворотнє. Така ситуація породжує економічну нерівність, яка виникає через легітимність ринкової політичної системи, яка відображена в законах та діяльності інститутів і отриманих результатах, може бути оскаржена внаслідок відсутності рівності; значна частина кваліфікованих і високоосвічених трудових ресурсів можуть бути не задіяні; нерівність економічних можливостей може призвести до суттєвих побічних наслідків для соціальної згуртованості та стабільності [2, с. 44].

Під економічно активним населенням у статті розуміється частина населення віком від 15 до 70 років, яка протягом певного періоду забезпечує пропозицію своєї робочої сили для виробництва товарів і надання послуг за певну винагороду [6, с. 38].

За даними Луганського обласного центру зайнятості, станом на 2018 р. працевлаштовано 17 944 особи, з них 7 578 жінок, що становить 42% від усіх зареєстрованих працевлаштованих, зокрема й за договорами цивільно-правового характеру та самостійно. Загалом за останні чотири роки працевлаштовано від 43 до 40% жінок, що є менше, ніж чоловіків. Кількість стабільна та коливається в межах 3%. На окрему увагу заслуговують показники працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, бо ця соціальна група досить численна в області. Більшість працевлаштованих у 2015–2018 рр. жінки, ця тенденція стабільна. Аналіз працевлаштування та ґендерного розподілу штатних працівників у владних структурах області також свідчить про перевагу жінок. Аналіз апарату Луганської обласної державної адміністрації показав, що в апараті працює 86 осіб, більшість серед яких жінки (66 осіб), ця тенденція триває вже три роки, а також видно, що кількість працівників кожного року незначно збільшується. Треба зазначити, що у 2018 р. відсоток жінок знизився та становить 74% (тоді як у 2016 і 2017 рр. – 77%). Дані щодо ґендерного розподілу посад районних, міських, сільських, селищних рад та об'єднаних територіальних громад наведені в табл. 1–4. Видно, що станом на 2018 р. на всіх зазначених ланках влади переважають жінки (54%).

Чоловіки становлять 46% і часто представлені на керівних посадах. Так, пост голови ради (сільської, селищної, районної, міської) обіймають переважно чоловіки – 71%, жінки – 29% (125 та 50 осіб відповідно). Треба зазначити, що лише у Старобільську жінка очолює міську раду, а більшість жінок очолюють селищні чи сільські ради (у Станично-Луганському районі у 2016 р. сформована військово-цивільна адміністрація сіл Нижня Вільхова, Верхня Вільхова, Малинове, Плотина та Пшеничне замість Вільховської сільської ради. Департаментом не бралась для розрахунку).

Ідентична ситуація і із заступниками голів рад на всіх рівнях (63% чоловіків та 37% жінок). А серед депутатів виявилося більше жінок (56%), ніж чоловіків (44%) (1 512 та 1 202 особи відповідно). У селищних та сільських радах зафіксована більшість депутаток (65% жінок, які обіймають посаду депутаток у сільських радах), проте в міських і районних радах зафіксоване переважання чоловіків. Отже, порівняно з попередніми роками жінок у радах стає все більше, позитивна динаміка в досягненні гендерного

балансу є, проте вона є повільною, усе ж таки керівні посади обіймають більшість чоловіків.

Тенденція схожа на різних ланках влади – чим вагоміша посада, тим менше жінок на ній працюють. Треба зазначити, що слабка, але динаміка щодо збільшення кількості жінок, які обіймають керівні посади, простежується протягом останніх чотирьох років, але її поки складно назвати стабільною.

Останнім часом при владі створюються дорадчі органи, наприклад громадські ради. Громадська рада – це колегіальний вибор-

Таблиця 1

Гендерне співвідношення в міських радах (голови, заступники голів та депутатів) Луганської області

Адміністративно-територіальні одиниці	2015 р.						2017 р.						2018 р.					
	Голова ради		Заступники голви ради		Депутати		Голова ради		Заступники голви ради		Депутати		Голова ради		Заступники голви ради		Депутати	
	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж
Лисичанськ	3	0	7	0	59	28	3	0	8	0	54	34	3	0	8	0	54	34
Рубіжне	1	0	4	2	25	9	1	0	4	2	25	9	1	0	4	2	25	9
Севєродонецьк	1	0	0	0	25	11	1	0	0	0	23	13	0	1	0	0	24	12
Кремінський район	1	0	1	3	21	1	1	0	2	2	21	14	1	0	2	2	21	14
Новоайдарський район	1	0	1	0	25	7	1	0	1	0	25	7	1	0	1	0	25	7
Попаснянський район	2	0	3	1	38	21	1	0	3	1	32	20	1	0	3	1	30	20
Сватівський район	1	0	0	0	16	9	1	0	0	0	16	9	1	0	0	0	16	9
Старобільський район	1	0	0	0	16	10	0	1	0	1	16	13	0	1	0	1	17	14

Таблиця 2

Гендерне співвідношення в районних радах (голови, заступники голів та депутатів) Луганської області

Адміністративно-територіальні одиниці	2015 р.						2017 р.						2018 р.					
	Голова ради		Заступники голви ради		Депутати		Голова ради		Заступники голви ради		Депутати		Голова ради		Заступники голви ради		Депутати	
	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж
Біловодський район	1	0	1	0	19	7	1	0	0	1	18	8	1	0	0	1	17	9
Білокуракинський район	1	0	0	1	16	10	1	0	0	1	17	9	1	0	0	1	17	9
Кремінський район	1	0	1	0	20	13	1	1	1	0	20	13	1	0	1	0	20	13
Марківський район	1	0	0	1	18	8	1	0	0	1	18	8	1	0	0	1	18	8
Міловський район	1	0	1	0	23	3	1	0	1	0	23	3	1	0	1	0	22	4
Новоайдарський район	1	0	1	0	20	14	1	0	1	0	20	14	1	0	1	0	20	14
Новопсковський район	1	0	1	0	27	7	1	0	0	1	24	10	1	0	0	1	24	10
Попаснянський район	1	0	1	0	25	7	1	0	1	0	21	7	1	0	1	0	18	5
Сватівський район	0	1	1	0	25	10	0	1	0	1	21	11	0	1	0	1	21	11
Станично-Луганський район	1	0	1	0	29	6	1	0	1	0	24	10	1	0	1	0	24	10
Старобільський район	1	0	1	0	24	10	1	0	1	0	22	12	1	0	1	0	23	11
Троїцький район	1	0	1	0	21	5	1	0	1	0	20	5	1	0	1	0	20	5

чий консультативно-дорадчий орган, який постійно діє, утворений для того, щоб громадяни мали можливість брати участь в управлінні державними справами, контролювати їхню діяльність тощо. Згідно з розпорядженням

міського голови від 2 квітня 2019 р. № 142 «Про дострокове припинення діяльності громадської ради при Северодонецькій міській раді» діяльність громадської ради при Северодонецькій міській раді достроково припинено.

Таблиця 3

Гендерне співвідношення в сільських радах (голови, заступники голів та депутатів) Луганської області

Адміністративно-територіальні одиниці	2015 р.						2017 р.						2018 р.					
	Голова ради		Заступники голви ради		Депутати		Голова ради		Заступники голви ради		Депутати		Голова ради		Заступники голви ради		Депутати	
	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж
Біловодський район	11	2	0	0	74	92	12	1	0	0	0	0	12	1	0	0	0	0
Білокуракинський район	6	0	0	0	24	48	6	0	0	0	28	44	3	0	0	0	12	17
Кремінський район	8	8	0	0	46	154	8	8	0	0	46	154	8	8	0	0	46	154
Марківський район	5	3	0	0	30	60	5	3	0	0	37	65	5	3	0	0	37	65
Міловський район	6	1	0	0	23	53	6	1	0	0	23	53	6	1	0	0	23	53
Новоайдарський район	8	7	0	0	80	141	8	7	0	0	80	141	8	7	0	0	80	141
Новопсковський район	12	1	0	3	67	109	12	1	0	3	66	106	12	1	0	3	66	106
Попаснянський район	1	0	0	0	4	12	1	0	0	0	4	12	1	0	0	0	3	10
Сватівський район	8	9	0	0	71	139	8	9	0	0	71	139	8	9	0	0	70	139
Станично-Луганський район	7	8	1	0	97	163	6	8	0	0	97	163	6	8	0	0	97	163
Старобільський район	14	7	0	0	91	182	14	5	0	0	80	193	14	5	0	0	107	166
Троїцький район	4	0	0	0	15	35	3	1	0	0	19	33	3	1	0	1	19	33

Таблиця 4

Гендерне співвідношення в селищних радах (голови, заступники голів та депутатів) Луганської області

Адміністративно-територіальні одиниці	2015 р.						2017 р.						2018 р.					
	Голова ради		Заступники голви ради		Депутати		Голова ради		Заступники голви ради		Депутати		Голова ради		Заступники голви ради		Депутати	
	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж
Северодонецьк	1	1	0	0	9	28	1	1	0	0	9	28	1	1	0	0	9	28
Біловодський район	1	0	2	0	16	10	1	0	3	0	21	5	1	0	3	0	21	5
Білокуракинський район	1	1	1	0	14	20	1	1	2	0	14	20	2	0	3	1	20	16
Кремінський район	1	0	0	0	7	15	1	0	0	0	7	15	1	0	0	0	7	15
Марківський район	1	0	0	0	13	13	1	0	0	0	13	13	1	0	0	0	13	13
Міловський район	1	0	0	0	5	17	1	0	0	0	5	17	1	0	0	0	5	17
Новоайдарський район	1	0	1	0	14	12	1	0	1	0	14	12	1	0	1	0	13	11
Новопсковський район	2	0	2	4	19	29	2	0	2	5	19	29	2	0	2	5	19	29
Попаснянський район	7	1	0	0	41	61	7	1	0	0	40	59	7	1	0	0	38	57
Сватівський район	1	0	0	0	8	12	1	0	0	0	6	8	1	0	0	0	6	7
Станично-Луганський район	1	1	1	2	22	38	1	1	1	0	18	30	1	1	1	0	18	30
Троїцький район	1	0	1	0	11	15	1	0	2	1	17	9	1	0	2	1	17	9

У Луганській області функціонує 14 таких громадських рад, одна з яких у Северодонецьку у квітні 2019 р. припинила своє існування. Загалом, до цих рад залучено 216 осіб, з них 14 осіб обіймають керівну посаду голови, заступників 19, членів громадських рад налічується 183 особи без урахування керівного складу.

Цікавим, на наш погляд, є той факт, що, незважаючи на те, що при владі найбільше чоловіків, у громадських радах більше жінок. Як серед тих жінок, які обіймають керівні посади, так і серед жінок – членів цих рад. Наприклад, залучених чоловіків до цього дорадчого органу 97 осіб, а жінок – 119. Незначна більшість жінок, які є головами громадських рад (8 жінок, 6 чоловіків). Майже баланс між чоловіками та жінками простежується серед заступників голів громадських рад (10 жінок та 9 чоловіків). Найбільше жінок – членів громадських рад щодо чоловіків зафіксовано в Білокуракинському районі (26 жінок та 7 чоловіків). Проте в Рубіжному простежується діаметрально протилежна ситуація (25 чоловіків та 9 жінок). Отже, можна зазначити, що у громадських радах домінують жінки, така тенденція може бути пов'язана як із бажанням жінок впливати на рішення влади, де більшість саме чоловіків, або з тим, що чоловіки не сприймають дорадчий орган як джерело доходів і як «соціальний ліфт».

Окрім цього, за даними Головного управління юстиції Луганської області, у 2018 р. зареєстровано 106 громадських організацій (відокремлені підрозділи громадських організацій) та місцевих осередків громадських організацій Луганської області, з них 14 ідентифіковані як жіночі. І такий показник є рекордним за останні чотири роки, що говорить про інтерес до ґендерних проблем із боку громадськості. У Северодонецьку, Попаснянському, Станично-Луганському районах у 2018 р. зареєстровано більше ніж одна організація, яка ідентифікується як жіноча. Окрім відомостей про громадські організації (відокремлені підрозділи громадських організацій) та місцеві осередки громадських організацій, місцезнаходженням яких є населені пункти, на території яких, відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2014 р. № 1085-р «Про затвердження переліку населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та переліку населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення» (із змінами), органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження. У Біловодському, Кремінському, Марківському, Міловському, Новопсковському, Сватівському, Троїцькому районах жодна із зареєстрованих громадських організацій за останні чотири роки не ідентифікується як жіноча.

Ще один показник ґендерного дисбалансу області – це кількість працівників у поліції. За даними Головного управління національної поліції, за останні чотири роки кількість працівників у поліції збільшилось на 124 особи. На 2% також більше полісменок порівняно із 2015 р., але ж тенденція більшості чоловіків усе ж таки переважає останні роки. Так, у 2018 р. жінок у поліції служить 26%, а чоловіків відповідно 74%. А ось кадровий склад суддів у Луганській області станом на 1 лютого 2018 р. доводить іншу тенденцію. За даними територіального управління державної судової адміністрації України в Луганській області, кадровий склад судів налічує 110 осіб, з них 47 чоловіків та 63 жінки (43 та 57% відповідно), що говорить про більшість жінок-суддів. Кадровий склад працівників апаратів судів у Луганській області має переважну кількість жінок: 422 особи, що становить 78% від загальної кількості цих працівників. Також цікавими виявились дані щодо кадрового складу органів прокуратури Луганської області в ґендерному розрізі. Вони ілюструють, що загалом у регіональній та місцевій прокуратурах працює на 4% більше жінок (223 чоловіка, що становить 48%, та 244 жінки, що становить 52%). Але якщо в місцевих прокуратурах домінують жінки (54%), то в регіональних – чоловіки (55%). Також треба зазначити, що керівниками, першими заступниками та заступниками керівників регіональної прокуратури та керівниками місцевих прокуратур, а також начальниками відділу місцевої прокуратори є тільки чоловіки (5, 4, 11 осіб відповідно). Жінки ж переважають на посадах державних службовців у регіональній прокуратурі (28 жінок та 7 чоловіків), прокурора місцевої прокуратури (90 жінок та 71 чоловік), державних службовців у місцевій прокуратурі (43 жінки й 1 чоловік). Хоча є посади в регіональній прокуратурі, які обіймають лише жінки, а саме: старшого слідчого в особливо важливих справах та працівників, які виконують функції з обслуговування (діловод, архіваріус, завідувач складу). Ґендерно збалансованою посадою в місцевій прокуратурі можна назвати робітників (водій, прибиральник службових приміщень, робітник із комплексного обслуговування й ремонту будинків): 19 чоловіків, а жінок – 20. Отже, у середньому за останні роки в Луганській області кількість працевлаштованих жінок на 10% нижча порівняно із чоловіками, що може свідчити про ґендерну дискримінацію під час працевлаштування. У результаті проведеного аналізу рівня роботи чоловіків і жінок можна відзначити, що він досить близький до ґендерного балансу, проте модель працевлаштування «чим вища посада – тим більша вірогідність, що її обійматиме чоловік, а не жінка» зберігається. Динаміка збільшення жінок на керівних посадах є, але вона дуже повільна і нестабільна.

Отже, аналіз ґендерного аспекту економічної поведінки економічно активного населення Луганської області показав, що у структурі економічно активного населення області переважають жінки, проте зберігається нерівність у статусних позиціях в органах влади у бік чоловіків. Позитивна динаміка в досягненні ґендерного балансу спостерігається, проте вона повільна, з огляду на те, що ґендерний склад ринку праці є одним із важливих чинників гармонійного устрою суспільства, тому потрібне продовження політики забезпечення ґендерної рівності на ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Близнюк В. Ґендерні відносини в економічній сфері. *Основи теорії ґендеру*. Київ : К.І.С., 2004. С. 325–352.
2. Ґендерна рівність і розвиток: погляд у контексті Європейської стратегії України. *Центр Разумкова*. 2016. URL: <https://razumkov.org.ua/upload/Gender-FINAL-S.pdf>.
3. Економіка праці та соціально-трудова відносини : підручник / А.М. Колот та ін. ; за наук. ред. А.М. Колота. Київ : КНЕУ, 2009. С. 711.
4. Луганська область. Ґендерний профіль. Публікація проекту ООН Жінки «Ґендерна рівність у центрі реформ, миру та безпеки». URL: <https://eu-ua.kmti.gov.ua/sites/default/files/inline/files/lugansk.pdf>.
5. Мельник Т.М. Ґендер як наука та навчальна дисципліна. *Основи теорії ґендеру*. Київ : К.І.С., 2004. С. 10–29.
6. Соціально-економічний аналіз Луганської області. Луганський обласний ресурсний центр розвитку громад «Луганщина моя». Сєвєродонецьк, 2020. URL: http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/socialno-ekonomichniy_analiz_0.pdf.